

સૌરાષ્ટ્ર આસપાસ

પરદેશી નાગરિકતાના સ્વપ્નની કડવી હકીકત

જે ઘરતી પર આપણો જન્મ થયો છે તે આપણી જન્મભૂમિ છે. જન્મભૂમિની મમતા છોડીને વિદેશી નાગરિક બનવાના સ્વપ્ન જોનાર લોકો માટે વર્તમાન સંજોગો ઘણીવાર નિરાશાજનક સાબિત થાય છે. રોજ સમાચારપત્રો અને ટેલિવિઝન પર આપણે જોઈએ છીએ કે આવા સ્વપ્નો કેવી રીતે ચકનાચૂર થાય છે. ત્યારે મનમાં એક પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું હવે વિદેશ જવાના મોહને ત્યાગવાનો સમય આવી ગયો નથી? જ્યારે આપણે દેશ વિકાસના માર્ગે આગળ વધી રહ્યો છે અને અહીં સોજગારીની તકો પણ ધીમે ધીમે વધી રહી છે. ત્યારે માત્ર વિદેશમાં વસવાટ કરવાનો મોહ રાખવો કેટલો વ્યાજબી છે તે વિચારી જોવાની જરૂર છે. ખાસ કરીને ગેટકાયદે રીતે વિદેશ ગયેલા લોકોની દૈન્યવીય સ્થિતિ સૌ કોઈથી અજાણી નથી. બનભૂમિ સ્વગણી પણ શ્રેષ્ઠ છેલ આ કહેવત માત્ર ભાવુક ઉક્તિ નથી, પરંતુ જીવનનો સચોટ અનુભવ છે. પોતાની માતૃભૂમિ પર રહીને જે સલામતી, સન્માન અને ઓળખ મળી છે, તે પરદેશમાં આવવાનાર અસ્થિરતા અને અસુરક્ષાથી ઘેરાયેલી હોય છે. સોજગારી, વધુ કમાણી કે ઉત્તમ શિક્ષણના સ્વપ્ન સાથે લાખો ભારતીયો વિદેશ તરફ વળે છે, પરંતુ આ સ્વપ્ન પાછળ છુપાયેલી કડવી હકીકત ઘણીવાર તેમની કલ્પનાથી સંપૂર્ણપણે અલગ હોય છે. તાજેતરમાં રાજ્યસભામાં રજૂ થયેલા એક અહેવાલે આ હકીકતને ચિંતાજનક આંકડાઓ સાથે મૂકી છે. એક અહેવાલ મુજબ છેલ્લા એક વર્ષમાં દુનિયાના ૮૧ દેશોમાંથી ૨૪,૬૦૦થી વધુ ભારતીયોને ડિપોર્ટ કરવામાં આવ્યા છે, એટલે કે તેમને તેમના નિવાસસ્થાનમાંથી કાઢી મૂકવામાં આવ્યા છે. અમેરિકા જેવા દેશોમાંથી તો કેટલાક ભારતીયોને હાથમાં અને પગમાં બેંડોડીઓ પહેરાવીને ગુનેગારની જેમ અપમાનજનક રીતે ભારત પરત મોકલવામાં આવ્યા હોવાના દ્રશ્યો પણ સામે આવ્યા છે. આવા દ્રશ્યો માત્ર વ્યકિતને નહીં, પરંતુ સમગ્ર દેશના સ્વાભિમાને ઘા પહોંચાડે છે. આમાં સૌથી વધુ ચોંકાવનારી બાબત એ છે કે અમેરિકાએ નહીં, પરંતુ સાઉદી અરબે સૌથી વધુ ૧૧,૦૦૦ ભારતીયોને હટાવવાની કડી છે. સાઉદી અરબમાં ગેટકાયદે રીતે પ્રવેશ કરનાર અથવા ત્યાંના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરનાર લોકોને કોઈ પણ પ્રકારની નરમાઈ વિના દેશ બહાર કાઢી મૂકવામાં આવે છે. આવી જ રીતે, સાઉદી અરબમાં ગેટકાયદે રીતે પ્રવેશ કરેલા પાકિસ્તાનના નાગરિકોને પણ પાછા ઘડેલી દેવામાં આવ્યા હતા, કારણ કે તેઓ ત્યાંના કાયદા અને સામાજિક વ્યવસ્થાને અનુરૂપ ન હોય તેવી પ્રવૃત્તિઓમાં સંડોવાયેલા હતા. આ ઉદાહરણો સ્પષ્ટ કરે છે કે ખાસી દેશોમાં વિદેશી નાગરિકો માટે નિયમો અત્યંત કડક છે. સામાન્ય માન્યતા એવી છે કે અમેરિકામાં ગેટકાયદે વસાહતીઓ સામે સૌથી કડક કાયદાહી થાય છે, ખાસ કરીને પ્રમુખ ડોનાલ્ડ ટ્રમ્પે પોતાના બીજા કાર્યકાળ દરમિયાન કડક ઇમિગ્રેશન નીતિઓ અમલમાં મૂકી ત્યારથી. પરંતુ આંકડાઓ બતાવે છે કે ખાસી દેશોમાં સ્થિતિ વધુ કઠોર છે. અમેરિકાએ આ સમયગાળા દરમિયાન ૩,૮૦૦ ભારતીયોને બહાર કાઢ્યા છે, જે છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં સૌથી ઊંચી સંખ્યા છે, પરંતુ સાઉદી અરબની સરખામણીમાં આ આંકડો ઘણો ઓછો છે. વિદેશ મંત્રાલયના અહેવાલ અનુસાર ખાસી દેશોમાંથી ભારતીયોની હટાવવાની મુખ્ય કારણોમાં વિગ્રાની મુદત પૂરી થવા બાદ પણ ચોકાવ કરવું, માન્ય વર્ક પરમિટ વિના કામ કરવું, શ્રમ કાયદાઓનો ભંગ કરવો, મૂળ એમ્પ્લોયરને છોડીને બીજા કામ કરવું અને નાગરિક કે ગુનાઈત કેસોમાં સંડોવાઈ જેવા મુદ્દાઓ સામેલ છે. આ નિયમો માત્ર કાગળ પરના નથી, પરંતુ તેમના ભંગ બદલ થતી કાર્યવાહી ઘણીવાર અમાનવીય અનુભવ બની જાય છે.

નાણાકીય વર્ષ ૨૭ માં મૂડીબર્ચ ૧૨ લાખ કરોડથી વધુ થઈ શકે

એસબીઆઈ રિપોર્ટનો અંદાજ છે કે ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર બનાવવા અને આર્થિક વિકાસને વેગ આપવાની સરકારની વ્યૂહરચના ચાલુ રહેશે

નાણામંત્રી નિર્મલા સીતારમણ ૧ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૨૬ ના રોજ સંસદમાં આગામી કેન્દ્રીય બજેટ રજૂ કરતી વખતે ફરી એકવાર ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર વિકાસ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે તેવી અપેક્ષા છે. સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાના તાજેતરના ઈકોનોમિક રિપોર્ટ અનુસાર, કેન્દ્ર સરકારનો મૂડી ખર્ચ, અથવા મૂડીખર્ચ, નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૭ માં ૧૨ લાખ કરોડને વટાવી શકે છે. એસબીઆઈ રિપોર્ટનો અંદાજ છે કે ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર બનાવવા અને આર્થિક વિકાસને વેગ આપવાની સરકારની વ્યૂહરચના ચાલુ રહેશે. અહેવાલ મુજબ, નાણાકીય વર્ષ ૨૭ માં સરકારી મૂડીખર્ચ વાર્ષિક ધોરણે આશરે ૧૦ ટકા વધી શકે છે. આ આંકડો મહત્વપૂર્ણ છે કારણ કે વૈશ્વિક અનિશ્ચિતતાઓ વચ્ચે પણ ભારત સરકાર તેના મૂડીખર્ચમાં ઘટાડો કરવાના મૂડમાં દેખાતી નથી. અહેવાલમાં આપેલા ડેટા સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં બજેટરી મૂડી ખર્ચમાં નોંધપાત્ર વધારો થયો છે: બજેટ ૨૦૨૬: નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬ (એફવાય ૧૬) માં માત્ર ૨.૫ લાખ કરોડથી વધીને નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૬ (એફવાય ૨૬) માં ૧૧.૨ લાખ કરોડ થયો છે,

બજેટ અંદાજ મુજબ. મૂડી સંપત્તિ માટે અનુદાન: વિવિધ સ્તરે સંપત્તિ નિર્માણ માટે સરકારની પ્રાન્ટમાં પણ વધારો થયો છે. તે નાણાકીય વર્ષ ૧૬ માં ૧.૩ લાખ કરોડથી વધીને નાણાકીય વર્ષ ૨૬ માં ૪.૩ લાખ કરોડ થઈ ગઈ છે. આ આંકડો નાણાકીય વર્ષ ૨૬ માં ૧૮.૮ લાખ કરોડ સુધી પહોંચ્યો.

આંકડો નાણાકીય વર્ષ ૨૬ માં ૧૮.૮ લાખ કરોડ સુધી પહોંચ્યો. જો આપણે બજેટરી ફાળવણી તેમજ સેન્ટ્રલ પબ્લિક સેક્ટર એન્ટરપ્રાઇઝ દ્વારા ખર્ચનો સમાવેશ કરીએ, તો ચિત્ર વધુ વ્યાપક બને છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૬ માં સીપીએસઈ કેપેક્સ (આંતરિક અને વધારાના બજેટરી સંસાધનો દ્વારા બંડોળ પૂરું પાડવામાં આવેલ) ૪.૩ લાખ કરોડ હતું. આમ, બજેટરી ખર્ચ, અનુદાન અને સીપીએસઈ ખર્ચ સહિત 'કુલ મૂડીખર્ચ', નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬ માં ૭.૦ લાખ કરોડથી વધીને નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૬ માં ૧૮.૮ લાખ કરોડ થયો. જીડીપી ના હિસાસા તરીકે મૂડીખર્ચ પણ નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૬ માં લગભગ ૫.૫ ટકાના દરે મજબૂત રહ્યો, જે સરકારની 'ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર-આગેવાની વૃદ્ધિ' ની નીતિને પ્રતિબિંબિત કરે છે. બજાર બજેટ ઉધારના આંકડાઓ પર પણ નજીકથી નજર રાખશે. એસબીઆઈના એક અહેવાલમાં અંદાજ છે કે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૭ માટે કેન્દ્ર સરકારનું ચોખ્ખું ઉધાર

લગભગ ૧૧.૭ ટ્રિલિયન (લાખ કરોડ) હોઈ શકે છે, જે રાજકોપીય માધ્યના લગભગ ૭૦ ટકા જેટલું છે. યુક્તવણી: આશરે ૪.૬૦ ટ્રિલિયન થવાની અપેક્ષા છે, જેમાં ૧ લાખ કરોડની અપેક્ષિત બાયબેક અને ૧.૫ ટ્રિલિયનની અંદાજિત સ્વિચનો સમાવેશ થાય છે. આ બજેટ વૈશ્વિક અનિશ્ચિતતાના સમયે રજૂ કરવામાં આવી રહ્યું છે. અહેવાલોએ કુલ ઓઈલના ભાવ અંગે ચિંતા વ્યક્ત કરી છે. પ્રશ્ન એ છે કે શું કુલ ટેલ વેલ વર્તમાન પુરવઠા-સંચાલિત સ્થિતિમાંથી બહાર નીકળીને વ્યાપક કોમોડિટી રેલીમાં જોડાશે. એકંદરે, ૧ ફેબ્રુઆરીએ રજૂ થયેલા બજેટ સાબિત કરી શકે છે કે તમામ વૈશ્વિક પડકારો છતાં, ભારત સરકાર અર્થતંત્રને ગતિશીલ રાખવા માટે જાહેર ખર્ચને આગળ ધવાવવાનું ચાલુ રાખશે. ૧૨ લાખ કરોડથી વધુનો અપેક્ષિત મૂડીખર્ચ સૂચવે છે કે રસ્તા, રેલવે અને સંરક્ષણ જેવા મુખ્ય ક્ષેત્રોમાં રોકાણની ગતિ ધીમી થવાની નથી.

ભારતમાં વિજ્ઞાનનાં ભાવિ કરતા વિજ્ઞાનના ઇતિહાસની જ વાતો થાય છે

એક તરફ ભારત આગામી પાંચ વર્ષમાં વિશ્વ ગુરુ બનવાની ઠાંતરી કરે છે. મેક ઈન ઈન્ડિયા, સ્ટાર્ટ અપ, ડિજિટલ ઈન્ડિયા, વિશ્વનો સૌથી યુવા દેશ અને 'હમે થાકે બદલના હે'ના અને સ્વદેશી અપનાવો જેવા સુત્રો થાકી સ્વપ્ન સેવે છે પણ દેશમાં જો સૌથી ઉપેક્ષિત હોય તો તે વિજ્ઞાન, સંશોધન, વિજ્ઞાન સંસ્થાઓ છે. વિજ્ઞાન મેળાઓ, વિજ્ઞાનીઓની પરિષદ તેમજ સેમિનાર-વર્કશોપમાં ભવિષ્યના પ્રોજેક્ટનું પ્રેઝન્ટેશન કરવાની જગાએ નેતાઓ મંચ અને માર્કેટ તેઓના હાથમાં લઈ લે છે. નેતાઓની ખુશામત કરવા છે અમુક વિજ્ઞાનીઓ પણ પણ એકની એક રેકોર્ડ વગાડે રાખે છે કે 'હજારો વર્ષ પહેલા આપણે ત્યાં વિમાન ઉડતા, તબીબી સર્જરી થતી, વર્તમાનની મોટાભાગની શોધ-ગણિતિક પુરાવા બધુ જ આપણા પ્રાચીન વિજ્ઞાનીઓની દેન છે.' વિજ્ઞાન પરિષદમાં મોટાભાગનો સમય વક્તાનો લાંબો પરિચય આપવામાં અને ભુકેની આપ લે અને હાર તોરામાં જ ચાલ્યો જાય છે. વિજ્ઞાન ફેકલ્ટીના જે નિષ્ણાત વક્તાઓ છે તેઓ શ્રોતાઓ જોડે રસપ્રદ શૈલીમાં અને વર્તમાન દુનિયાના ઉદાહરણો સાથે લેક્ચર આપવાની જગ્યાએ સ્થળ અને નીરસ શૈલીમાં કલાસ રૂમમાં લેક્ચર આપતા હોય તેમ વિષયની ભારેખમ રજૂઆત કરે છે જે સૈદ્ધાંતિક થીયરીથી ભરપૂર હોય છે. વિજ્ઞાનના ફેકલ્ટી કે કુલપતિઓની નિમણૂક પણ રાજકીય પ્રભાવથી થઈ હોઈ તેઓ પણ નેતાઓ ખુશ થાય તે માટે એકની એક રેકોર્ડ વગાડે છે કે બ્રિટીશરોએ આપણી તમામ ફોર્મ્યુલા, પ્રોડક્ટ સિફતથી તેમના નામે કરી દીધી છે. માની લો કે ભુતકાળમાં આવો ભવ્ય વારસો આપણે ધરાવતા હતા તો પણ ક્યાં સુધી એકની કે વાતનું રટણ કરતા રહેવાનું, વિજ્ઞાને પણ આવા દાવાઓમાં રસ નથી. વર્તમાન પર જ નજર રાખવી જોઈએ. અત્યારે વિશ્વ આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ, હાયપર લૂપ ટ્રાન્સપોર્ટ, આર્ટિફિશિયલ અંગો, કેન્સર પર વિજય, વૈકલ્પિક ઊર્જા, ઓનલાઈન વૈશ્વિક યુનિવર્સિટી, બાયો-

નેનો ટેકનોલોજી, જીનેટિક, સ્પોર્ટ્સ અને સાયન્સ, ભુખમરા અને આયુષ્યની સામે ઝીક ઝીલવા ગળાડુબ છે. હેમરતખર્ચ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રોજેક્ટ આપણે યુ ટ્યુબ કે ઈન્સ્ટ્રાગ્રામ પર જોઈએ છીએ. સ્માર્ટ ફોન, સ્માર્ટ ગોગલ, કપડા સાથે જ જોડાયેલા કમ્યુટર, ચીપ, કમ્યુનિકેશનની ક્રાંતિ થકી અગાઉ વિશ્વમાં ૫૦ વર્ષ જે પરિવર્તન થતું હતું તે હવે પાંચ વર્ષમાં આકાર પામી રહ્યું છે. આપણી તમામ ચીજવસ્તુ અને ટેકનોલોજીનું મૂળ સંશોધન વિદેશમાં થયેલું છે. મોટેભાગે તો મેઈડ ઈન યુએસએ, બ્રિટન, જર્મની, ફ્રાંસ, ઈટાલી, સાઉથ કોરિયા અને ચીન જ છવાયેલા છે. હા, સ્પેસ ફોને ગજબનું કામ થયું છે પણ તેમાં દેશમાં વિજ્ઞાનનું વાતાવરણ સર્જ્યું હોય તેની તે નીપજ હોય તેમ નથી. મેઈડ ઈન ચાઈનાની પ્રોડક્ટનો બહિષ્કાર કરવા કરતા ચીનની જેમ 'મેઈડ ઈન ઈન્ડિયા'ની પ્રોડક્ટ કેમ વિશ્વ બજારમાં વટભેર ધૂસી ના શકે તેવો વિચાર આવવો જોઈએ. 'જય જવાન, જય કિસાન જય વિજ્ઞાન' જેવા સુત્રોથી વિજ્ઞાન દેશો નથી ચાલતા. ટયુકડા દેશો ૨૫-૫૦ નોબેલ પ્રાઈઝ વિનરો ધરાવે છે પણ ભારત ૭૮ વર્ષમાં ૧૦ જ નોબેલ પ્રાઈઝ મેળવી શક્યું છે તેમાંથી છ તો તે વિજેતા વિદેશમાં સ્થાયી થઈને ત્યાં સંશોધન કર્યા પછી સફળ થયા છે. આપણા વડાપ્રધાન યુવા જગત અને વિજ્ઞાનીઓ જોડે સૌથી વધુ ખીલી ઉઠે છે પણ તેમની વાતમાં મોટિવેશનનો તેમજ ભુતકાળની ભવ્ય પરંપરાની માત્રા વિશેષ હોય છે. વર્તમાન વાસ્તવિકતાને સ્વીકારી અને વાતાવરણ ઘડવા માટેની નક્કર વ્યૂહરચનાનો અભાવ છે. ચોટ્સએપમાં એક ચોટદાર જોક થોડા મહિના અગાઉ ફરતી હતી. પ્રેરણાત્મક પ્રવચન આપતા એક લોકપ્રિય વક્તા હવામાં મૂકી ઉછાળીને યુવાનોને વિવેકાનંદની અદામાં કહેતા હતા કે, 'તમે દોડો... દોડી ના શકો તો ચાલો... ચાલી ના શકો તો લંગડાતા પગે ચાલો... અરે કંઈ નહીં તો ગોઠણભેર ભાખોડિયા પણ ભરો... બસ પેશન સાથે આગળ ધપો... શ્રોતાઓની તાળીઓ શાંત

થઈ તે સાથે જ એક યુવાને હતાશા સાથે બધાને સંભળાય તેમ કહ્યું કે... 'સાહેબ... ક્યાં અને કઈ તરફ આ રીતે ચાલીએ તે તેમની જોડા થકી ખરેખર બદલાવ લાવવાનો છે, વિશ્વગુરુ બનવાના સપના આંખોમાં અંજાઈ રહ્યા છે તે શોધ-સંશોધન કે વિજ્ઞાન સંસ્થાઓ માટેનું ભારતનું બજેટ વિજ્ઞાન મુખ્ય ૩૫ દેશોમાં સૌથી તળિયે છે ભારત તેની જીડીપીના માં ૦.૮ ટકા જ આ માટે ફાળવે છે. આ રકમ રૂ. ૫૫,૦૦૦ કરોડ જેટલી છે. આ ૫૫૦૦૦ કરોડમાંથી પણ મિશન મંગળ-૨ માટે ૨૦ ટકા રકમ ફાળવવાઈ છે. વિજ્ઞાન સંસ્થાઓમાં કૃષિ, તબીબી, આર્ય, સંરક્ષણ, રીન્યુએબલ એનર્જી, વૈકલ્પિક ઊર્જા, સોલાર, એટોમિક બાયોટેકનોલોજી, નેનો ટેકનોલોજી, આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ સ્પેસ રીસર્ચ, ઈન્ડસ્ટ્રીઅલ જેવા તમામ સંશોધન અને જુદી જુદી સંસ્થાઓને આટલામાંથી ફાળવણી કરવાની હોય છે. આવી કંગાળ ફાળવણીમાં પણ કડગણતા એ ઉમેરાય છે કે ખરેખર ખ્યોર સાયન્સ પર સંશોધનનું બજેટ અને લક્ષ્ય હોવું જોઈએ તેની જગ્યાએ આપણી પ્રાચીન માન્યતાઓમાં વિજ્ઞાન છે તે પુરવાર કરવા માટેના સંશોધનોમાં બજેટ ફાળવવામાં આવે છે. જેમ કે ગાયના દૂધની બનાવટમાં પોષક તત્વો છે... ગંગાનું પાણી મહિન નથી થતું... યોગ વિજ્ઞાન છે... ભારતમાં ૨૦૦૦ વર્ષ પહેલા યુદ્ધમાં ઘવાયેલાની સારવાર કેમ થતી હતી... સૂર્ય અને પૃથ્વી વચ્ચેનું અંતર પ્રાચીન વિજ્ઞાનીઓએ પુરાણોમાં જણાવેલું... આવું બધુ પુરવાર કરવામાં પણ સમય અને નાણાં પડે હકાયા છે. પ્રોજેક્ટ અને પ્રેઝન્ટેશન પણ આવા જ વિષયોની ઈઈગીઈ કરે છે. વિજ્ઞાન અને શોધ-સંશોધનનું વાતાવરણ સર્જવાની જરૂર છે. આપણે ત્યાં અમેરિકા, યુરોપ કે ચીનની જેમ શાળા કે કોલેજનું શિક્ષણ કે ડિગ્રી પૂર્ણ ન કરી શકે તેવા જીનિયસ ડ્રોપ આઉટ ખીલી ઉઠે શકે ખરા? બિલ ગેટ્સને કે ઝકબજક, જેક મા ભારતમાં હોત તો? ચીનમાં ગુગલ, ફેસબુક કે વ્હોટ્સએપ સત્તાવાર એન્ટ્રી જ નથી અપાઈ. તેઓએ તેમની પોતાની ભાષાનું 'વેઈબો' વિકસાવ્યું છે. કેન્દ્ર સરકારે વિશ્વની યુનિવર્સિટીઓ, સંશોધન કેન્દ્રો,

અભ્યાસક્રમ, ત્યાંના વાતાવરણ પાછળના પરિબળો, ટેલેન્ટેડોને પ્લેટફોર્મ આપવાની સીસ્ટમ અને ફાળવાતા બજેટનો વિસ્તૃત પરિણામલક્ષી અભ્યાસ કરવો જોઈએ. 'મેઈડ ઈન ઈન્ડિયા' પ્રોજેક્ટનો વિજ્ઞાન નાગરિકો ઉપયોગ કરતા હોય તેવું સ્વપ્ન હોવું જોઈએ. આપણી યુવા તાકાત જેવી ટેલેન્ટ વિજ્ઞાન કોઈ દેશમાં નથી. માત્ર તેઓનો માર્ઈન્ડ નોકરી શોધી ઠરીકામ થઈ જવાનો અને આમાં અમને મુંઝવે શું મળશે? નો અભિગમ બદલવાની જરૂર છે. આપણા યુવાનોને તેમના કુટુંબની પણ જવાબદારી નીભાવવાની હોય છે. રાજ્ય કે કેન્દ્ર સરકાર અને કોર્પોરેટ જગતે આવી પ્રતિભાને પારખીને તેઓ તેમનાં સંશોધનમાં નિશ્ચિતતાથી વર્ષો વીતાવી શકે અને તેના કુટુંબને નાણા મોકલી શકે તે રીતે જાણે સારી રકમની નોકરીએ રાખ્યા હોય તેમ દત્તક લેવા જોઈએ. આઈપીએલ કે અન્ય રમતોની લીગની જેમ કોર્પોરેટ જગતે કેન્ચાઈઝી બનાવીને ટેલેન્ટેડ યુવા પેઢીમાંથી અલગ તારવાને શોધ-સંશોધનમાં પ્રોજેક્ટ માટે ખરીદવા કરોડોની ભોલી સાથે પડાપડી કરવી જોઈએ. ખેલાડીઓને દોહ મહિનાના આઈપીએલ માટે રૂ. ૫૦ લાખથી રૂ. ૧૨-૧૫ કરોડ મળતા હોય છે. જ્યારે આવી વિજ્ઞાન ટેલેન્ટ પ્રતિભાને તો વર્ષે દસ-બાર લાખ રૂપિયા આપણે તો પણ બંધત્યા અનુભવશે. અમેરિકા અને યુરોપમાં બેઝબોલ, બાસ્કેટબોલ, ફૂટબોલ, એથ્લેટિક્સ, સ્વિમિંગ, ટેનિસનું સ્પોર્ટ્સ કલ્ચર તેમ શોધ-સંશોધનનું પણ મોડલ છે. એવું લાગે કે આપણી કોઈ દાનત કે ગૌરવ લેવાની અભિપ્રાય જ નથી કે વિશ્વમાં આપણી વેપારી, પગારદાર કે મની માર્ઈન્ડ સીવાયની નોંધ લેવાય. મબલપ ટેલેન્ટેની ટેકશાળની સાથે આપણી યુવા પેઢીનો આભાર - નિહારીકા રહિયા બહોળો વર્ગ એવો પણ છે કે ફૂલ ટાઈમ સાહિત્ય, શ્રેંગાર, ઘરમાં બેસીને વડીલો જોડે પંચાત, એક જગ્યામાં ૩૦ ઈન્જિનરી, સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો, પુસ્તકનાં વિમોચન, ધાર્મિક સત્સંગ, શિબિર, મોટિવેશનના કાર્યક્રમો અને શબ્દોના સાથિયા અને સંવેદના જગાવવાના અતિરેકમાં તેનો કીમતી સમય વ્યતિત કરે છે.

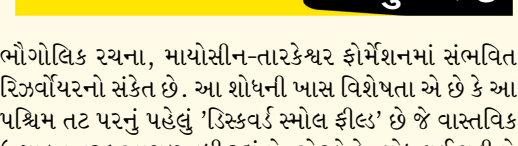
ખંભાતના અખાતમાં સુખ ઊર્જાનો ઉદય

ભાવનગર બંદરે ૧૮,૦૦૦ કરોડને ખર્ચે સીએનજી ટર્મિનલ બનાવવાનું છે હવે જ્યારે માત્ર સો કિલોમીટરની અંદર જ કુદરતી ગેસનો જબરજસ્ત બંડાર મળતો હોય તો તે આ તારીખે કોઈને સમજાત નથી!!

ભાવનગર-સુરત ગેસ ભંડાર અને ગુજરાતના ભાવિ માટે સોનાની ખાણ જેવા પુરવાર થશે જે ગુજરાતને વધુ વાઈબ્રન્ટ બનાવશે સાથેસાથ રાષ્ટ્રની ઉર્જા સમસ્યાનો પણ અંત આપશે સૌથી મહત્વની વસ્તુ એ કે ભાવનગરમાં જે સીએનજી ટર્મિનલ બનાવવાનું છે તે આચારી ગેસ પર આધારિત હશે પરંતુ જો ખંભાતના ખાતમાંથી જ આટલા મોટા પ્રમાણમાં ગેસ મળતો હોય તો તેનો ઉપયોગ ભાવનગર બંદર ના સીએનજી ટર્મિનલ માટે શા માટે ન થઈ શકે તે માટે પણ રાજ્ય સરકાર અત્યારથી વિચારે અને આ માટે પ્રોજેક્ટ તૈયાર કરે તે જરૂરી છે

આ જહાજવાડામાં બનેલા પ્લેટફોર્મ અને ડ્રિલિંગ રિંગ દ્વારા અહીં આલિયાબેટમાં તેલ સંશોધન સફળતાપૂર્વક થયેલું તે વખતના શોધ સાથે. ભાવનગર અને સુરત વચ્ચેના દરિયાઈ ક્ષેત્રમાં તત્કાલે અંબે બ્લોકમાં મળી આવેલો આ સોટ ગુજરાત અને દેશ માટે નવી ઊર્જા અને નવી આશાઓનું પ્રતીક બની રહ્યો છે. ઓએનજીસીના પ્રારંભિક સફળ પ્રયત્નો અને પછીના રાજકીય ફેરફારોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, વર્તમાન શોધનું મહત્વ વધુને વધુ સ્પષ્ટ થાય છે. વેદાંતા સુખની કંપની અને ભારતની અગ્રણી ખાનગી તેલ-ગેસ સંશોધન કંપની ડેવન ઓઈલ એન્ડ ગેસે જે શોધ કરી છે, તે ખંભાતના અખાતની ઊર્જા સંભાવનાઓ પ્રત્યેના વિશ્વાસને પુનઃસ્થાપિત કરે છે. 'અંબે-૨૪' ક્ષેત્રમાં હાઈપ્રોફોર્મની મળેલી હાજરી એ ફક્ત એક ક્ષેત્રની સફળતા નથી, તે એક વિશાળ

શોધ સાથે. ભાવનગર અને સુરત વચ્ચેના દરિયાઈ ક્ષેત્રમાં તત્કાલે અંબે બ્લોકમાં મળી આવેલો આ સોટ ગુજરાત અને દેશ માટે નવી ઊર્જા અને નવી આશાઓનું પ્રતીક બની રહ્યો છે. ઓએનજીસીના પ્રારંભિક સફળ પ્રયત્નો અને પછીના રાજકીય ફેરફારોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, વર્તમાન શોધનું મહત્વ વધુને વધુ સ્પષ્ટ થાય છે. વેદાંતા સુખની કંપની અને ભારતની અગ્રણી ખાનગી તેલ-ગેસ સંશોધન કંપની ડેવન ઓઈલ એન્ડ ગેસે જે શોધ કરી છે, તે ખંભાતના અખાતની ઊર્જા સંભાવનાઓ પ્રત્યેના વિશ્વાસને પુનઃસ્થાપિત કરે છે. 'અંબે-૨૪' ક્ષેત્રમાં હાઈપ્રોફોર્મની મળેલી હાજરી એ ફક્ત એક ક્ષેત્રની સફળતા નથી, તે એક વિશાળ

ભૌગોલિક રચના, માયોસીન-તાર્કેશ્યર ફોર્મશનમાં સંભવિત રિઝર્વોયરનો સંકેત છે. આ શોધની ખાસ વિશેષતા એ છે કે આ પ્રથમ તટ પરનું પહેલું 'ડિસ્કવરી સ્મોલ ફીલ્ડ' છે જે વાસ્તવિક ઉત્પાદન તરફ આગળ વધી રહ્યું છે. એટલે કે, શોધ થઈ ચૂકી છે અને હવે તેને મૂર્ત રૂપ આપી, ગેસને બહાર કાઢવાની પ્રક્રિયા શરૂ થઈ રહી છે. ૭૨ ટ ચોરસ કિલોમીટરમાં ફેલાયેલો આ બ્લોક, જે અંદાજે અમદાવાદ શહેર કરતાં પણ મોટો વિસ્તાર ધરાવે છે, તે હવે ઊર્જા સુરક્ષાના નક્શા પર એક મહત્વપૂર્ણ બિંદુ બની ગયો છે. આ શોધ માત્ર ભૂગર્ભમાં ગેસ મળવા સુધી મર્યાદિત નથી; તે તકનીકી દૃષ્ટિએ પણ એક નોંધપાત્ર સિદ્ધિ છે. અંબે બ્લોકમાં ડ્રિલિંગ માટે 'સબ-સી ટેમ્પેલેટ' (જીજી) તકનીકનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. આ આધુનિક પદ્ધતિમાં સમુદ્રનાં તળિયે એક મજબૂત ધાતુની કેમ સ્થાપિત કરવામાં આવે છે, જે ડ્રિલિંગની પ્રક્રિયા માટે અત્યંત સચોટ માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે. જેમ દોરી કાઢવા માટે કુટપટ્ટીની મદદ લેવાય છે, તેમ આ ટેમ્પેલેટ ખાસ પ્રકારના મશીનોને ચોક્કસ સ્થાન પર અત્યંત સચોટતાથી કામ કરવામાં સહાય કરે છે. આથી, નાણાકીય અને પર્યાવરણીય

જોખમો ઘટાડીને, સફળતાની સંભાવના વધારે છે. આ તકનીકી સફળતા એ ભારતીય દરિયાઈ શોધ-સંશોધન ક્ષેત્રમાં એક નવી માનકંડ સ્થાપિત કરે છે. આ શોધની આર્થિક અસર ગહન અને બહુપાસાર્થી છે. સૌપ્રથમ, સ્થાનિક સ્તરે ગુજરાત જેવા ઉદ્યોગ-પ્રધાન રાજ્યને વધુ વિશ્વસનીય અને સસ્તી ઊર્જા પુરવઠો મળશે, જેથી ઔદ્યોગિક વિકાસને ગતિ મળશે. રાજ્ય પહેલેથી જ દેશના કુદરતી ગેસ ઉત્પાદનમાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા આપે છે. ૨૦૨૪-૨૫માં ગુજરાતમાં ૧૨૧૮ મિલિયન સ્ટાન્ડર્ડ ક્યુબિક મીટર ગેસનું ઉત્પાદન થયું હતું, જે દેશમાં ચોથા ક્રમનું સ્થાન છે. નવી શોધથી આ આંકડામાં વધારો થવાની સંભાવના છે. રાષ્ટ્રીય સ્તરે, આ શોધ ભારતની ઊર્જા આત્મનિર્ભરતાની દિશામાં એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે. કુદરતી ગેસનું આયાત પર નિર્ભરતાનું પ્રમાણ ઘટાડવામાં તે મદદરૂપ થશે, જેથી વિદેશી ચલણની બચત થશે અને વૈશ્વિક ઊર્જા બજારમાં થતા ફેરફારો પ્રત્યેની સંવેદનશીલતા ઘટશે. વધુમાં, શેલો વોટર (ઓછી ઊર્જાઈ) વિસ્તારમાં હોવાને કારણે ઉત્પાદન ખર્ચ પણ પરંપરાગત ડીપ-વોટર પ્રોજેક્ટ્સ કરતાં ઓછો રહેશે. પરંતુ, આ આર્થિક અને તકનીકી ચર્ચાને એ ઐતિહાસિક પાઠ સાથે જોડીને જોવું આવશ્યક છે જે આલિયાબેટના પ્રોજેક્ટમાંથી મળે છે. રાજકીય ઈચ્છાશક્તિ અને લાંબા ગાળાના રાષ્ટ્રહિતનું સંતુલન કેટલું નિષ્ણાયક છે, તે આ પ્રસંગ દર્શાવે છે. તેથી જ, અંબે બ્લોકની શોધને માત્ર એક વ્યાપારી સફળતા તરીકે ન જોઈને, રાજ્ય સરકાર અને કેન્દ્ર સરકારે મળીને એક સુસંગત, પારદર્શી અને લાંબા ગાળાની નીતિ અમલમાં મૂકવી જરૂરી છે. પાછલા અનુભવોના આધારે, આ પ્રોજેક્ટને ટકાઉ અને પર્યાવરણ-સંવેદનશીલ રીતે આગળ વધારવા માટે સ્પષ્ટ રાજકીય સંકલન અને સ્થાનિક સમુદાયોનો સહભાગ જરૂરી છે. ભાવનગરના વિકાસ માટે નવી સંભાવનાઓ જાગી છે જેને કારણે હોલેરા સરને હવે ભાવનગર સુધી લંબાવી દેવામાં કોઈને વાંધો ન હોઈ શકે કારણ કે હોલેરા સર હવે જીનું નુકે કંટ્રોલ બની શકે તેમ છે અને તેના વિકાસ માટે આ વચન જરૂરી પગલું જ છે. ભાવનગરની આર્થિક અને ભૌગોલિક ભૂમિકા પર આ શોધની ઊંડી અસર થવાની સંભાવના છે. દરિયાકિનારાથી માત્ર ૩૫ કિલોમીટર દૂર આવેલો આ બ્લોક ભાવનગરને ઊર્